

Sygn.akt III AUa 521/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 listopada 2013r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Bohdan Bieniek (spr.)

Sędziowie: SA Piotr Prusinowski

SA Marek Szymanowski

Protokolant: Agnieszka Charkiewicz

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 12 listopada 2013 r. w B.

sprawy z odwołania Z. C.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w N.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji wnioskodawcy Z. C.

od wyroku Sądu Okręgowego w Ostrołęce III Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 15 lutego 2013 r. sygn. akt III U 936/12

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 521/13

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 19 lipca 2012 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w N. odmówił Z. C. prawa do wcześniejszej emerytury.

Z. C. wniósł odwołanie od powyższej decyzji, żądając przyznania prawa do emerytury na podstawie art. 21 ust 1 pkt 2 ustawy z dnia 29 maja 1974 o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz. U. z 2010 r. nr 101, poz. 648 ze zm.) w brzmieniu obowiązującym przed jego nowelizacją w związku z wejściem w życie ustawy z 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w N. w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie. W uzasadnieniu swego stanowiska wskazał, że Z. C. nie spełnia podstawowej przesłanki warunkującej możliwość przyznania mu prawa do emerytury w oparciu o art. 21 ustawy z dnia 29 maja 1974 o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (Dz. U. z 2010 r. nr 101, poz. 648 ze zm.) z uwagi na fakt, iż nie urodził się on przed 1 stycznia 1949r.

Sąd Okręgowy w Ostrołęce wyrokiem z dnia 15 lutego 2013r. w sprawie III U 936/12 odwołanie oddalił.

Sąd I instancji ustalił, że Z. C. urodził się w dniu (...). Jest osobą trwale częściowo niezdolną do pracy w związku ze służbą wojskową. Od 12.10.1971r. jest uprawniony do renty inwalidy wojskowego.

W dniu 22.05.2012r. Z. C. złożył wniosek o przyznanie mu prawa do wcześniejszej emerytury. Decyzją z dnia 19.07.2012r (...) Oddział w N. odmówił mu prawa do tego świadczenia.

W ocenie Sądu I instancji odwołanie nie jest zasadne.

W pierwszej kolejności Sąd Okręgowy zwrócił uwagę na art. 24 ust.1 i 1 b pkt 6 ustawy z dnia 17.12.1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, w brzmieniu obowiązującym od 01.01.2013r. Otóż ubezpieczonym urodzonym po dniu 31.12.1948 r. i w okresie od dnia 01.04.1950r. do 30.06.1950r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku emerytalnego 65 lat i 10 miesięcy. W dacie wydania zaskarżonej decyzji art. 24 ustawy przewidywał natomiast dla mężczyzn 65 letni wiek emerytalny.

Z kolei art. 30 pkt. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych stanowi, że odrębne przepisy określają zasady przechodzenia na emeryturę osób, określonych w art. 27 (tj. osób urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949r.), które są inwalidami wojennymi i wojskowymi oraz kombatantami.

Wnioskodawca jest taką osobą. Zatem w myśl art. 21 ust. 1 ustawy z dnia 29.05.1974r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin (tekst jednolity Dz.U. 2010.101.648 z późn. zm.) inwalida wojenny, który ma wymagany do uzyskania emerytury okres zatrudnienia, może na swój wniosek przejść na emeryturę po osiągnięciu wieku:

- 1) 50 lat przez kobietę i 55 lat przez mężczyznę, jeżeli został zaliczony do I lub II grupy inwalidów, albo
- 2) 55 lat przez kobietę i 60 lat przez mężczyznę, jeżeli został zaliczony do III grupy inwalidów.

Sąd I instancji zwrócił też uwagę, że omawiany przepis stosuje się odpowiednio również do inwalidy nabywającego prawo do emerytury z innego tytułu niż zatrudnienie. Z ust.3 wspomnianego przepisu wynika zaś, iż przepisy ust. 1 i 2 stosuje się do osób urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 r.

Sąd mając na uwadze treść przytoczonych przepisów podzielił stanowisko organu rentowego odnośnie braku prawa wnioskodawcy do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym. Poza sporem pozostawało, że odwołujący Z. C. urodził się (...). Nie budzi więc żadnych wątpliwości, że odwołujący nie osiągnął powszechnego wieku emerytalnego, który, w świetle cytowanych wyżej przepisów, od 01.01.2013r. w przypadku odwołującego wynosi 65 lat i 10 miesięcy.

Nie budziło też w ocenie Sądu żadnych wątpliwości, że odwołujący nie spełnia również przesłanek do przyznania mu emerytury w oparciu o cyt. wyżej art. 21 ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin, który co wynika bezsprzecznie z literalnej treści ust. 3, stosuje się wyłącznie do osób urodzonych przed dniem 01.01.1949r. Wbrew twierdzeniom odwołującego podniesionym w odwołaniu brak podstaw prawnych do zastosowania w przedmiotowej sprawie art. 21 w brzmieniu obowiązującym przed zmianą, wprowadzoną z dniem 01.01.1999r. (Dz.U.1998.162.1118), polegającą na dodaniu ust. 3, który ogranicza jego stosowanie do osób urodzonych przed dniem 01.01.1949r.

Sąd I instancji nie podzielił zdania odwołującego, iż znowelizowany przepis art. 21 ust. 3 ustawy o zaopatrzeniu jest niekonstytucyjny. Nadto stwierdził, że odwołujący nie legitymuje się wymaganym 15 letnim okresem pracy w szczególnych warunkach bądź szczególnym charakterze.

W związku z powyższym Sąd Okręgowy na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. oddalił odwołanie.

Od powyższego orzeczenia apelacją wywiódł wnioskodawca, zaskarżając wyrok Sądu I instancji w całości. Skarżący zarzucił rozstrzygnięciu:

1. brak wszechstronnego i rzetelnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego, w tym zaniechanie wyjaśnienia zgodności z Konstytucją art. 21 ust.3 ustawy z dnia 29.05.1974r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin.
2. brak odniesienia się Sądu do podniesionych w odwołaniu argumentów wnioskodawcy i zaniechanie przeprowadzenie postępowania dowodowego.

Mając powyższe na uwadze skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i przyznanie prawa do emerytury od dnia 22 maja 2012r.

W uzasadnieniu swego stanowiska wnioskodawca podniósł, że rozstrzygnięcie jest niekonstytucyjne, bowiem zmiana przepisów prawa w chwili zbliżenia się przez skarżącego do wieku emerytalnego, jest bezprawna i stanowi dowód pogwałcenia zasady sprawiedliwej legislacji. Stąd też treść art. 21 ust.3 ustawy z dnia 29.05.1974r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin jest sprzeczna z Konstytucją. Przyjęcie innego poglądu prowadzi do naruszenia praw nabytych, równości wobec prawa i sprawiedliwości społecznej. Ograniczając bowiem prawo do przechodzenia na emeryturę tylko do osób urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949r. ustawodawca nie potraktował ich według jednakowej miary, a wybrane kryterium wiekowe jest sprzeczne z zasadą sprawiedliwości społecznej. Stąd też apelacja jest konieczna

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja wnioskodawcy nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd I instancji prawidłowo ustalił stan faktyczny. W związku z tym istota spornego zagadnienia sprowadza się do wykładni prawa materialnego. W tej mierze Sąd Okręgowy prawidłowo wskazał, że zgodnie z art. 30 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych zasady przechodzenia na emeryturę inwalidów wojennych i wojskowych oraz kombatantów określają odrębne przepisy. Dalej za Sądem I instancji należy przypomnieć, że przepisy odrębne to ustawa z dnia 29 maja 1974r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin. Zgodnie z przytoczoną regulacją inwalida wojenny, który ma wymagany do uzyskania emerytury okres zatrudnienia, może na swój wniosek przejść na emeryturę po osiągnięciu wieku 55 lat przez mężczyznę, jeżeli został zaliczony do I lub II grupy inwalidów, albo 60 lat, jeżeli został zaliczony do III grupy inwalidów. Jednocześnie z treści art. 21 ust.3 omawianej ustawy wynika, że dotyczy ona osób urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949r. Wnioskodawca urodził się później, a zatem literalna wykładnia wyklucza go spośród osób uprawnionych do uzyskania emerytury. Stąd też wyrok Sądu I instancji należy uznać za prawidłowy.

Poprawności rozstrzygnięcia nie zmieniają argumenty wnioskodawcy podnoszone w apelacji. Kierunek zgłoszonych zarzutów zmierza do wykazania niekonstytucyjności obecnej treści art. 21 ust.3 ustawy z dnia 29 maja 1974r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin. Zasadniczo niekonstytucyjność w ocenie apelującego polega na ograniczeniu prawa do emerytury wyłącznie do osób urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949r.

Wynika to oczywiście z nowelizacji ustawy z dnia 29 maja 1974r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin przez art. 146 pkt 1 ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Analogiczne zmiany zostały także wprowadzone w ustawie z dnia 16.09.1982r. o urzędnikach państwowych [vide art. 27 ust.4], w ustawie z dnia 22.03.1990r. o pracownikach samorządowych [art. 27 ust.3], ustawie z dnia 12.09.1990r. o szkolnictwie wyższym [art.112 ust.3]. Wynika stąd wniosek, że zmiany o których wspomina skarżący mają charakter systemowy i nie dotyczą tylko jednej grupy ubezpieczonych. W przypadku inwalidów wojennych, którzy są równocześnie aktywni zawodowo [między innymi apelujący] wydłużony wiek emerytalny nabiera znaczenia w kontekście możliwości zbiegu świadczeń, o którym mowa w treści art. 54 ustawy o inwalidach wojennych. Przeważa zmiana systemu emerytalnego nie może być rozumiana tak bezpośrednio, jak argumentuje to wnioskodawca w apelacji.

Z dostępnych materiałów legislacyjnych [rządowy projekt ustawy druk sejmowy nr 339] wynika, że celem ustawodawcy było stworzenie stabilnego systemu w warunkach niekorzystnych trendów demograficznych prowadzących do wzrostu liczby świadczeniobiorców, przy jednoczesnym spadku liczby osób płacących składki na ubezpieczenie społeczne. Jednym z celów tej reformy było też ograniczenie uprawnień do wcześniejszej emerytury. Przeprowadzona reforma nie narusza reguł opisanych w art. 67 Konstytucji. Zgodnie z tym przepisem obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego. Zakres i formy zabezpieczenia społecznego określa ustawa.

W zakresie oceny skutków reformy emerytalnej wypowiedział się Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 4 stycznia 2000r. w sprawie K 18/99. Wskazał wówczas, że reforma ma oparcie w wartościach i normach konstytucyjnych. Dodatkowo także wyjaśnił, iż stworzenie takiego systemu jednolitego dla wszystkich ubezpieczonych nie jest możliwe bez ograniczenia niektórych uprawnień zagwarantowanych w dotychczasowym systemie emerytalno-rentowym.

Omawiana treść normy konstytucyjnej ma charakter odsyłający, co oznacza że sama Konstytucja nie gwarantuje w określonym momencie konkretnego świadczenia, a wyznacza jedyne ramy programowe w których powinien poruszać się ustawodawca. Warto odwołać się w tej kwestii do kolejnego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego. W wyroku z dnia 8 maja 2000r. w sprawie SK 22/99 [Lex 40328] stwierdzono, iż nałożony na ustawodawcę obowiązek urzeczywistnienia wyrażonych w Konstytucji gwarancji socjalnych w drodze stosownych regulacji normatywnych nie oznacza obowiązku maksymalnej rozbudowy systemu świadczeń. Obowiązek ten musi być natomiast rozumiany jako nakaz urzeczywistnienia poprzez regulacje ustawowe treści prawa konstytucyjnego w taki sposób, aby z jednej strony uwzględniało istniejące potrzeby, z drugiej możliwości ich zaspokojenia. Granice tych możliwości wyznaczone są przez inne podlegające ochronie wartości konstytucyjne, takie jak np. równowaga budżetowa, które mogą w pewnym zakresie pozostawać w opozycji do rozwiązań ustawowych zmierzających do maksymalizacji gwarancji socjalnych. Dalej Trybunał wywiódł, że demokratycznemu ustawodawcy przysługuje znaczna swoboda oceny w poszukiwaniu odpowiednich rozwiązań prawnych, które w sposób optymalny balansowałyby wszystkie wskazane wyżej wyznaczniki właściwej realizacji prawa podmiotowego o charakterze socjalnym.

Zgodnie z ustalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego w sferze praw emerytalno-rentowych zasadą ochrony praw nabytych objęte są zarówno prawa nabyte w drodze skonkretyzowanych decyzji, przyznających świadczenia, jak i prawa nabyte in abstracto zgodnie z ustawą przed zgłoszeniem wniosku o ich przyznanie. Natomiast w przypadku ekspektatyw praw podmiotowych ochrona ogranicza się do ekspektatyw maksymalnie ukształtowanych, tj. takich, które spełniają zasadniczo wszystkie przesłanki ustawowe nabycia pod rządami danej ustawy (orzeczenie z 11 lutego 1992 r., sygn. K. 14/91, OTK w 1992 r., cz. I, s. 128, wyrok z 23 listopada 1998 r., sygn. SK 7/98, OTK ZU Nr 7/1997, poz. 114, s. 627-628, a także cytowany wyżej wyrok z 22 czerwca 1999 r., sygn. K. 5/99, jw., s. 536). Ochronie konstytucyjnej nie podlegają ponadto prawa nabyte niesprawiedliwie ani prawa, które nie znajdują uzasadnienia w warunkach nowego, demokratycznego ustroju państwa.

W orzeczeniu Trybunału z dnia 12 lutego 2008r. w sprawie SK 82.06 przypomniano, że przy kształtowaniu zakresu prawa do zabezpieczenia społecznego ustawodawca związany jest wynikającym z zasady równości nakazem jednakowego traktowania świadczeniobiorców charakteryzujących się jednakową cechą istotną (art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji). Nakaz ten nie ma jednak charakteru bezwzględny (por. wyrok z 11 grudnia 2006 r., sygn. SK 15/06, OTK ZU nr 11/ (...), poz. 170). W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego ukształtowało się stanowisko, że wszelkie odstępstwa od nakazu równego traktowania podmiotów podobnych muszą zawsze znajdować podstawę w przekonujących argumentach. Tym samym "różnicowanie sytuacji prawnej podmiotów podobnych ma więc większe szanse uznania za zgodne z konstytucją, jeżeli pozostaje w zgodzie z zasadami sprawiedliwości społecznej lub służy urzeczywistnieniu tych zasad. Zostaje ono natomiast uznane za niekonstytucyjną dyskryminację (uprzywilejowanie), jeżeli nie znajduje podstaw w zasadzie sprawiedliwości społecznej. W tym sensie zasady równości wobec prawa i sprawiedliwości społecznej w znacznym stopniu nakładają się na siebie" (por. np. wyroki TK z 16 grudnia 1997 r., sygn. K. 8/97, OTK ZU nr 5-6/1997, poz. 502 i z 13 kwietnia 1999 r., sygn. K. 36/98, OTK ZU nr 3/1999, poz. 40). Jednocześnie zgodny z założeniami konstytucyjnymi system ubezpieczeń społecznych nie może być oparty

na zasadzie "absolutnej" równości. System emerytalno-rentowy powinien opierać się na powszechności i względnej jednolitości kryteriów przyznawania świadczeń i określania ich wysokości.

W końcu w orzeczeniu Trybunału z dnia 3.09.1996r. K 10/96 wskazano na kryteria, jakie musi spełniać odstępstwo od nakazu jednolitego traktowania. Argumenty te muszą mieć:

- po pierwsze, charakter relewantny, a więc pozostawać w bezpośrednim związku z celem i zasadniczą treścią przepisów, w których zawarta jest kontrolowana norma oraz służyć realizacji tego celu i treści. Innymi słowy, wprowadzane różnicowania muszą mieć charakter racjonalnie uzasadniony. Nie wolno ich dokonywać według dowolnie ustalonego kryterium (orzeczenie z 12 grudnia 1994 r., sygn. K. 3/94, OTK w 1994 r., cz. II, s. 141);

- po drugie, argumenty te muszą mieć charakter proporcjonalny, a więc waga interesu, któremu ma służyć różnicowanie sytuacji adresatów normy, musi pozostawać w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku nierównego potraktowania podmiotów podobnych;

- po trzecie, argumenty te muszą pozostawać w jakimś związku z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych (np. orzeczenie z 23 października 1995 r., sygn. K. 4/95, OTK w 1995 r., cz. II, s. 93). Jak już wspomniano, jedną z takich zasad konstytucyjnych jest zasada sprawiedliwości społecznej (art. 1 przepisów konstytucyjnych). Różnicowanie sytuacji prawnej podmiotów podobnych ma więc znacznie większe szanse uznania za zgodne z konstytucją, jeżeli pozostaje w zgodzie z zasadami sprawiedliwości społecznej lub służy urzeczywistnieniu tych zasad. Zostaje ono natomiast uznane za niekonstytucyjną dyskryminację (uprzywilejowanie), jeżeli nie znajduje podtrzymania w zasadzie sprawiedliwości społecznej. W tym sensie zasady równości wobec prawa i sprawiedliwości społecznej w znacznym stopniu nakładają się na siebie.

Podsumowując zaprezentowane przykłady z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego należy podzielić stanowisko Sądu Okręgowego, że wnioskodawca nie spełnia warunków do uzyskania świadczenia emerytalnego, bowiem z punktu widzenia wartości konstytucyjnych jego żądanie także nie znajduje uzasadnienia.

Zestawienie opisanych wyżej wartości prowadzi do wniosku, że wszelkie ingerencje ze strony organu władzy publicznej w poszanowanie praw jednostki były zgodne z prawem oraz realizowały uzasadniony prawnie cel "w interesie publicznym". Każda ingerencja musi być także rozsądnie proporcjonalna do celu, który miał zostać zrealizowany. Innymi słowy, musi zostać osiągnięta "sprawiedliwa równowaga" pomiędzy wymogami ogólnego interesu społecznego, a wymogami ochrony indywidualnych praw podstawowych. W przypadku zmiany całego systemu emerytalno-rentowego z zasady solidaryzmu społecznego należy wywnioskować, iż w sferze ubezpieczenia społecznego, na którą składają się także świadczenia bezskładkowe [np. renta socjalna], czy też wypłacane w drodze wyjątku jednostka powinna się liczyć z tym, że zmiana warunków społecznych lub gospodarczych może wymagać zmian regulacji prawnych, w tym również zmian, które znoszą lub ograniczają dotychczas zagwarantowane prawa podmiotowe. Takie działanie w ocenie Sądu Apelacyjnego nie stanowi naruszenia wskazanych w apelacji wartości konstytucyjnych.

Z tych względów apelacja podlega oddaleniu z mocy art. 385 kpc.